

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

**SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI
TARJIMONLIK FAKULTETI**

KURS ISHI

**MAVZU: Aniq va majhul nisbatning koreys tilidan tarjima qilish
tajribasidan.**

Bajardi: Abdug'anieva K.

Ilmiy raxbar: o'qit. Nazarova SH.B.

Samarqand – 2013

MUNDARIJA

Kirish.....	3
Asosiy qism:	
I Bob KOREYS TILIDA NISBAT KATEGORIYALARINING IFODALANISHI.....	5
II Bob KOREYS TILIDA ORTTIRMA NISBATNING IFODALANISHI.....	6
2.1 Orttirma nisbat yasash usuli.....	6
2.2 Orttirma nisbat yasaydigan qo'shimchalar.....	8
III Bob KOREYS TILIDA MAJHUL NISBATNING IFODALANISHI	
3.1 Majhul nisbat yasashning quyidagi usullari bor.....	30
3.2 Majhul nisbat qoshimchalarini qo'shish orqali majhul nisbat yasash usuli.....	30
Xulosa.....	40
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.....	42

KIRISH

“Har qanday millatning ravnaqi, umumbashariyati tarixida tutgan o’rni, mavqei va shuhrati bevosita o’z farzandlarining aqliy va jismoniy yetukligiga bog’liqdir”

I.A.Karimov.

Yurtimiz mustaqillikka erishgandan so’ng, juda ko’plab yuksakliklarga erishib kelmoqda. Yurtboshimiz tashabbusi bilan jamiyat tajribasiga tayangan holda mamlakatimizni rivojlantirish uchun ishlab chiqilgan islohotlar mamlakatimizning yanada yuksalishiga asos bo’lmoqda. Shu bilan birga ta’lim tizimiga ham katta ahamiyat berilib kelinmoqda. O’zbekiston hududida Toshkent davlat sharqshunoslik institutida, Samarqand davlat chet tillar institutida va boshqa ba’zi bir institutlarda ham koreys tiliga katta ahamiyat berilib, o’rgatilib kelinayotganligi diqqatga sazovordir. Janubiy Koreya va O’zbekiston Respublikasining nafaqat ta’lim sohasiga, balki iqtisodiy, madaniy, ilmiy sohalariga ham o’z hissalarini qo’shib kelmoqda. Koreya va O’zbekiston mamlakatlarining har tomonlama o’zaro do’stlik munosabatlarining rivojlanishi bugungi kunda nafaqat oliy o’quv yurtlarida, hattoki maktablarda ham o’quvchi yoshlar uchun koreys tili bo’yicha bilim olishga hamda, ularning o’z bilim va ko’nikmalarini amaliyotda qo’llashi uchun ko’plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Koreya ko’plab mutaxassislarni, biz talabalarining mukammal bilim egallashimiz uchun yurtimizga yuborilayotgani ham buning yorqin misolidir. Bundan tashqari yurtimiz talabalariga Koreyada ta’lim olib o’z tajribalarini orttirib kelishlari uchun ta’lim grantlari tashkil etilgan. Shu bilan birga koreys tili yo’nalishida ta’lim oluvchilar uchun “bilim saviyasini aniqlab beruvchi imtihon” joriy etilgan. Bu kabi imkoniyatlar biz talabalar uchun o’z bilim saviyamizni aniqlashimizga, o’z ustimizda yanada ko’proq ishlab, bilimlarni mukammal egallashga harakat qilishimizda turtki bo’lmoqda. Bundan ko’rinib turibdiki, har bir tilning o’ziga hos kelib chiqishi, rivojlanishi, grammatik tuzilishi mavjud. Masalan, fe’l nisbatlariga e’tiborimizni qaratsak, o’zbek tilida mavjud bo’lgan fe’l nisbatlari kabi koreys

tilida ham fe'l nisbatlari bor. Koreys tilida bu nisbatlar ichida majhul va ortirma nisbatlar boshqa tillardagi kabi ko'p ishlatiladi. Ortirma nisbat shaxs yoki predmetning o'zining harakati emas, balki boshqaga qildirishda, boshqa shaxs yoki predmet harakatini vujudga keltirish yoki o'zga shaxsni ifodalashda qo'llaniladi. Bunday ma'no ifodalagan gap ortirma nisbat deyiladi. Majhul nisbatda shaxs o'zi biron bir harakatni bajarishi emas, balki harakat boshqa shaxs orqali amalga oshishi yoki o'sha holatni ifodalashda ishlatiladi. Bunday ma'no ifodalagan gap majhul nisbat deyiladi. Koreys tilida bundan tashqari o'zlik nisbati bilan bosh nisbat ham mavjud bo'lib, ular uncha ko'p qo'llanilmaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov "Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori" asarida ta'kidlaganidek, "Farzandlarimiz bizdan ko'ra kuchli, bilimli, dono va albatta baxtli bo'lishlari shart"- degan satrlari bugungi kundagi shaxdam qadamlar bilan ildam odimlayotgan yurtimizning kelajagi hisoblanmish yosh avlod tarbiyasiga e'tibor juda yuqori ekanligini ko'rsatib beradi. Zero – kelajak yoshlar qo'lidadir.

I.A.Karimov.

Barkamol avlod orzusi. Toshkent.

"Sharq" 1999

y.

I BOB

KOREYS TILIDA NISBAT KATEGORIYALARINING IFODALANISHI

Koreys tilida fe'l nisbatlari to'rt xil bo'lib, ular: 능동사(o'zlik nisbati), 주동사(bosh nisbat), 피동사(majhul nisbat), 사동사(orttirma nisbat)lardir.

Yuqoridagi nisbatlarda o'zaro o'xshashlik mavjud. Masalan, 능동사 va 주동사 bir-biriga juda o'xshab ketadi. Ularni deyarli ajratib bo'lmaydi. 능동사 o'zbek tilidagi o'zlik nisbatiga o'xshab ketadi, ya'ni ish-harakat sub'yekt tomonidan bajarilib, yana sub'yektning o'ziga qaytadi.

이 글씨는 아무리 지우려고 해도 지워지지 않습니다.

(Bu yozuvni qanchalik o'chirmoqchi bo'lsam ham o'chmadi)

Bu gapda 지우다(o'chirmoq) fe'li 능동사(o'zlik nisbat) fe'li hisoblanadi. 주동사 o'zbek tilidagi bosh nisbatga o'xshaydi, ya'ni fe'l anglatgan harakatni bajaruvchi shaxs sub'yektga teng bo'ladi.

내가 아기를 보는 동안 아기가 웬일인지 자주 울었습니다.

(Men chaqaloqqa qarab turganimda bolakay negadir tez-tez yig'ladi.)

Bu ikki nisbat (주동사 와 능동사)da hech qanday qo'shimcha qo'shilmaydi. Ammo orttirma va majhul nisbat (사동사 와 피동사)larning ifodalanishi boshqa tillarga nisbatan biroz murakkabroqdir. Koreys tilida majhul va orttirma nisbatni vujudga keltiradigan qo'shimchalar bo'lib, ular fe'lga yakka (단형), ya'ni '이,히,리,기....' va '게하다', '아/어지다' kabilar esa, birikma (장형) tarzida qo'shiladi. Ammo hamma fe'llarga ham '이,히,리,기...' kabi yakka tarzidagi qo'shimchalarni qo'shib bo'lmaydi. Koreys tilida barcha fe'llarga yakka tarzda qo'shimchalarni qo'shish orqali majhul va orttirma nisbatlarni ifodalab bo'lmagani sababli, ba'zi bir fe'llarga birikma tarzidagi qo'shimchalar qo'shiladi. Bundan tashqari, qo'shimchalar birin-ketin qo'shish ham mumkin. Ammo, yakka tarzda

qo'shiladigan qo'shimchalar birdan ikki marta qo'shila olmaydi. Yakka tarzda qo'shiladigan qo'shimchalar fe'l oxirida tugagan tovushlarga qarab qo'shiladi. Masalan, majhul nisbat qo'shimchasi '이' qo'shila oladigan o'timli fe'llar asosan unli bilan tugagan, yoki padchimi 'ㄱ, ㅎ' bo'lgan fe'llardir.

Masalan, 놓다 - 놓이다, (qo'ymoq-qo'yilmoq,) 섞다 - 섞이다 (aralashtirmoq-aralashtirilmoq).

Ammo orttirma va majhul nisbatni ifodalash uchun fe'lga qo'shiladigan yakka tarzda qo'shimchalar bir-biri bilan o'xshash bo'lganligi sababli, majhul va orttirma nisbat shakliy jihatdan bir-biriga o'xshab bir xil bo'lishi mumkin, bunda gap ma'nosiga qarab ajratiladi. Bular bilan birgalikda orttirma nisbat ma'nosini bera oladigan ba'zi bir fe'llar ham bor. Masalan, '하다' bilan tugagan ba'zi bir gaplarni olaylik, bunda '하다' o'rniga '시키다' qo'yish orqali orttirma nisbatni ifodalash mumkin. Biroq hamma '하다' bilan tugagan fe'llarni ham bunday '시키다' fe'li bilan almashtirib bo'lmaydi.

II BOB.

KOREYS TILIDA ORTTIRMA NISBATNING IFODALANISHI

사동사 o'zbek tilidagi orttirma nisbat bilan o'xshash bo'lib, so'zma-so'z ma'nosi { 시키다 } buyurmoq ma'nosiga to'g'ri keladi. Bu nisbat qo'shimchalari majhul nisbat qo'shimchalari bilan bir xildir. Ikki holatda ham fe'l qaysi nisbat qo'shimchalarini olishi aniq qoida bilan belgilanmagan. Shuning uchun nisbat qo'shimchasini olgan fe'llarni yodlab olish zarur.

2.1 Orttirma nisbat yasash usullari

1. (1) **가:** 아이가 우유를 먹었다. (Bola sutni ichdi.)

(2) **나:** 어머니가 아이에게 우유를 먹였다. (Ona bolasiga sutni ichirdi.)

Bu ikki misolda “우유를 먹는” (sutni ichgan) harakatni bajargan shaxs faqat boladir. Ammo bu gaplarda harakat va eganing munosabatini ko’rsak bu ikki gapda farq bor. (1)가- da ega “아이” (bola) bevosita “우유를 먹는 ” (sutni ichgan) harakatini bajargan shaxs ammo, (1)나-da esa ega “엄마” (ona) bevosita “우유를 먹는” (sutni ichgan) harakatini bajargan shaxs emas, balki “엄마” (ona) ya’ni ega bolaga sutni ichdirgan shaxsdir. Agar (가) dagidek ega ish-harakatni bevosita o’zi bajarsa bosh nisbat bo’lib, (나) dagidek ega ish-harakatni boshqa shaxsga qoldirsa unda orttirma nisbat ishlatiladi. Bu misollar orqali biz bosh nisbatga “히” qo’shimchasi qo’shilib orttirma nisbat yasalishini ko’rdik. Orttirma nisbat fe’llariga faqat bu kabi qo’shimcha qo’shilib yasalmaydi. Masalan:

(2) 가:아이가 밥을 먹는다. (Bola ovqatni yedi.)

나:어머니께서 아이에게 밥을 먹이신다. (Ona bolasiga ovqatni yedirdi.)

다: 어머니께서 아이에게 밥을 먹게 하신다. (Ona bolasiga ovqatni yedirdi.)

(3) 가:아이가 옷을 입는다. (Bola kiyimni kiydi.)

나: 어머니께서 아이에게 옷을 입히셨다. (Ona bolasiga kiyimni kiydirdi.)

다: 어머니께서 아이에게 옷을 입게 하셨다. (Ona bolasiga kiyimni kiydirdi.)

Bu misollarda (2 가), (3 가) dagi ‘먹다’(yemoq) ‘입다’ (kiymoq) fe’llari bosh nisbat bo’lib, (2 나), (3 나) dagi ‘먹이다’(yedirmoq) ‘입히다’ (kiydirmoq) fellari orttirma nisbatdir.

Ammo (2 다),(3 다) dagidek qo'shimcha “-게” va yordamchi fe'l “하다” bilan ishlatiladigan “-게 하다” dan foydalanib ham orttirma nisbat yasaladi.

2.2 Orttirma nisbat yasaydigan qo'shimchalar

Oldingi misollarda ko'rganimizdek koreys tilida orttirma nisbat bosh nisbatga orttirma nisbat ma'nosini beradigan qo'shimchalar -이, -히, -리, -기, -우, -구, -추 kabilar qo'shilib yasaladi. Bu kabi orttirma nisbat qo'shimchalari majhul nisbat qo'shimchalaridan farqli ravishda o'timli va o'timsiz fe'llarga, sifatga qo'shila oladi, lekin hamma fe'l, sifatlarga qo'shilmay, orttirma nisbat qo'shimchalari qo'shilmaydiganlari ham ko'pdir.

Orttirma nisbat qo'shimchalari qo'shiladigan fe'l va sifatlarni jadvalini ko'rsak:

(3) 자동사가 사동사가 되는 경우

(Bosh nisbaning orttirma nisbat bo'lgan holati)

{이}	
죽다 > 죽이다	o'lmoq - o'ldirmoq
속다 > 속이다	aldanmoq – aldamoq
녹다 > 녹이다	erimoq – eritmoq
끓다 > 끓이다	qaynamoq – qaynatmoq
{히}	

눅다 > 눅히다	yotmoq – yotqizmoq
얹다 > 얹히다	o'tirmoq – o'tqizmoq
익다 > 익히다	pishmoq – pishirmoq
{리}	
날다 > 날리	uchmoq – uchirmoq
돌다 > 돌리다	aylanmoq – aylantirmoq
살다 > 살리다	yashamoq – yashatmoq
얼다 > 얼리다	muzlamoq – muzlatmoq
울다 > 울리다	yig'lamoq – yig'latmoq
{기}	
남다 > 남기다	qolmoq – qoldirmoq
웃다 > 웃기다	kulmoq – kuldirmoq
숨다 > 숨기다	yashirinmoq – yashirmoq
{우}	
깨다 > 깨우다	uyg'onmoq – uyg'otmoq
빼다 > 비우다	bo'shamoq – bo'shatmoq

(4) 타동사가 사동사가 되는 경우

(O'timli fe'l orttirma nisbat bo'lgan holat)

{이}	
먹다 > 먹이다	yemoq – yedirmoq
보다 > 보이다	ko'rmoq – ko'rsatmoq

{히}	
업다 > 업히다	opichlamoq - opichlatmoq
입다 > 입히다	kiymoq – kiydirmoq
읽다 > 읽히다	o'qimoq – o'qitmoq
잡다 > 잡히다	ushlamoq - ushlatmoq
{리}	
알다 > 알리다	bilmoq – bildirmoq
물다 > 물리다	tishlamoq - tishlatmoq
{기}	
감다 > 감기다	yuvmoq – yuvdirmoq (sochni)
뜯다 > 뜯기다	uzib tashlamoq – uzib tashlatmoq
벗다 > 벗기다	yechmoq - yechdirmoq

안다 > 안기다	quchoqlamoq - quchoqlatmoq
{우}	
지다 > 지우다	ustiga ortmoq – ustiga ottirmoq

(5) 형용사가 사동사가 되는 경우

(Sifat orttirma nisbat bo'lgan holat)

{이}	
높다 > 높이다	yuksak - yuksaltirmoq
{히}	
넓다 > 넓히다	keng - kengaytirmoq
좁다 > 좁히다	tor - toraytirmoq
밝다 > 밝히다	yorug', oydin -oydinlashdirmoq
{구}	
달다 > 달구다	qizimoq - qizdirmoq
{추}	
낮다 > 낮추다	past - pasaytirmoq
늦다 > 늦추다	kech qolmoq - kechiktirmoq

Oldingi namunadagidek koreys tilida hamma bosh nisbat fe'llari orttirma nisbat fe'llarini yuzaga keltirishi emas, balki orttirma nisbat yasaydigan qo'shimchalarni qo'shib bo'lmaydigan so'zlar ham bor.

(4) 가: 학생이 집에 간다.

(O'quvchi uyiga ketdi.)

나: 선생님께서 학생을 집에 가이신다. **(X)**

(O'qituvchi o'quvchini uyiga yubortirdi.) **(X)**

(5) 가: 동생이 여자 친구를 마났다.

(Ukam yoqtirgan qizini uchratdi.)

나: 내가 동생에게 여자 친구를 만나이었다. **(X)**

(Ukamga yoqtirgan qizini uchratgizdim.) **(X)**

Bu misolning har birida '가다' (bormoq) , '만나다' (uchratmoq) kesimdir. Lekin bu gaplarda (4), (5) dagi kabi orttirma nisbat qo'shimchasi qo'shilib orttirma nisbat kesimi bo'la olmaydi. Bu bilan birgalikda orttirma nisbat qo'shimchasi qo'shib bo'lmaydigan fe'llarda '주다, 받다, 드리다, 바치다' (bermoq, olmoq, taqdim qilmoq, havola qilmoq) kabi 수여 (taqdim qilish) fe'llari va '만나다, 뵙다, 싸우다' (uchratmoq, o'xshamoq, janjallashmoq) kabi 와, 과 kerak bo'ladigan fe'llar, '배우다, 느끼다, 바라다' (o'rganmoq, his qilmoq, tilamoq) kabi 경험 (tajriba) fe'llari, '이기다, 던지다, 지키다, 때리다'(g'olib bo'lmoq, uloqtirmoq, qo'riqlamoq, urmoq) kabi fe'l o'zagiga unli ' | ' bilan tugaydigan fe'l, hamda '노래하다, 도착하다, 출발하다' (kuylamoq, yetib kelmoq, jo'nab ketmoq) kabi

‘하다’ (qilmoq) qo’shiladigan fe’llar ham bor. Bu fe’llarga orttirma nisbat qo’shimchasini qo’shib bo’lmaydi. Bosh nisbat ‘주어+형용사+서술어’ (ega+sifat+kesim) tuzilishda bo’lgan holatda unga to’g’ri keladigan orttirma nisbat misoli quyidagi kabi o’xshash.

(1) 가: 담이 높다. (Devor baland.)

나: 사람들이 답을 높였다. (Odamlar devorni baland qildi.)

다: 사람들이 담 {을/이} 높게 했다

(Odamlar devorni baland qildi.)

Bosh nisbat fe'liga orttirma nisbat qo'shimchasi '-오|, -히|, -리|, -기|, -우, -구, -추' va '-게 하다' kabilar qo'shilgan kesim ishlatilib bosh nisbatdan orttirma nisbat yaslashini oldingi misollarda ko'rdik. (1 나) da (1 가) ning egasi, to'ldiruvchi bo'lib yangi ega '사람들이'(odamlar) paydo bo'lib, sifat '높다'(baland)ga orttirma nisbatning ma'nosini beradigan qo'shimcha "-오|" qo'shib yuzaga kelgan gapdir. Tashqaridan qaraganda bosh nisbatdagi orttirma nisbatdagi jarayondek, lekin sifat harakati yoki holatini yuzaga keltirmagani sababli (1 가) va (1 나) ning munosabatini bosh-orttirma nisbat munosabati deb bo'lmaydi. Shuning uchun (1 나) ga o'xshash gaplar orttirma nisbatdek ko'rinmay, kesimi o'timli fe'l bo'lgan sodda gapdek ko'rinadi. Ammo (1 가) dagi (1 나) ni yuzaga keltirgan jarayon bilan farq qilmay, (1 나) ning ma'nosi ish-harakat yoki predmetning 'qanday qilinganligini', ya'ni orttirma nisbatning ma'nosini yuzaga keltirib, bu yerda ikkala misolda ham orttirma nisbat ifodalangan.

Bosh nisbatdagi fe'lga orttirma nisbat qo'shimchasi qo'shilgan holatda bosh nisbat fe'lga orttirma nisbat qo'shimchasi bitta qo'shilishi, ba'zi fe'llarga orttirma nisbatning ikkita qo'shimchasi birin-ketin qo'shilishi ham mavjud. Bunday so'zlar asosan ' | ' unlisi bilan emas boshqa unli bilan tugaydi. Masalan:

(2) 가:

서다	서+ 우	세우다	turmoq-turgizmoq
자다	자+ 우	재우다	uxlamoq-uxlatmoq
타다	타+ 우	태우다	minmoq- mindirmoq
차다	차+ 우	채우다	to'lmoq- to'ldirmoq

나:

크다	크+ 우	키우다	katta-kattartirmoq
----	--------	-----	--------------------

Bu paytda (2 나) dagi kabi o'zagi unli ' — ' bilan tugagan holatda orttirma nisbat qo'shimchasi qo'shilganda unli ' — ' tushib qoladi. Yana bu orttirma nisbat qo'shimchalaridan tashqari kam uchraydigan '-애-', '- 시 - ', '- 으키 - ',

' - 0|키 - ' bilan o'xshash maxsus orttirma nisbat qo'shimchasi fe'l yoki sifatga qo'shiladigan vaziyatlar ham bor.

(3) 가:

없다	없+-애	없애다	yo'q – yo'qotmoq
적다	적+-시	적시다	kam – kamaytirmoq
일다	일+-으키	일으키다	rivojlanmoq rivojlantirmoq
돌다	돌+-이키	돌이키다	aylanmoq – aylantirmoq

Bu holatda qo'shimchalar so'zga har biri alohida-alohida qo'shiladi. Ammo, ikkita bir xil qo'shimcha birdan qo'shilmaydi.

접미사에 의한 사동문은 어떻게 만들까?

(Qo'shimcha orqali orttirma nisbat qanday yasaladi?)

Qo'shimcha qo'shish bilan orttirma nisbat yasash usuli orqali orttirma nisbatni yasash usulida kesimi sifat yoki o'timsiz fe'l bo'lgan vaziyat va kesimi o'timli fe'l bo'lgan vaziyatlar bir-biridan farqlidir. Avval kesimi sifat yoki o'timsiz fe'l bo'lgan bosh nisbatdagi gapni orttirma nisbatga aylantirish vaziyatida gapning tuzilishi qanday o'zgarishini tahlil qilib ko'raylik. “주어+서술어” (ega+kesim) shaklida tuzilgan sifat yoki o'timsiz fe'l gapi orttirma nisbatga aylantirishda bosh nisbatdagi gapning egasi orttirma nisbatda bosh nisbat mavjud bo'lmagan yangi ega paydo bo'ladi, hamda bosh nisbatdagi gapning kesimiga orttirma nisbat qo'shimchasi qo'shilib orttirma nisbatga aylanadi. Bu kabi sifat yoki o'timsiz fe'lning orttirma nisbat bo'lishida kesimdan foydalanilsa o'timli fe'l kabi uning oldidagi to'ldiruvchiga tegishli bo'ladi.

(6) 서술어가 자동사인 경우

(Kesim bosh nisbat bo'lgan holat)

가:

주 동 문 (bosh nisbat gapi)	아기가 (bola)	운다 (yig'ladi)
Gap bo'laklari:	주어 (ega)	자동사 서술어 (bosh nisbat kesimi)

나:

사 동 문 (orttirma nisbat gapi)	동생이 (ukam)	아기를 (bolani)	올린다 (yig'latdi)
Gap bo'laklari:	새 주어 (ega)	목적어(to'ldiruvchi)	자동사 서술어 (orttirma nisbat kesimi)

(7) 서술어가 형용사인 경우

(Kesim sifat bo'lgan holat)

가:

주 동 문 (Bosh)	길이 (yo'l)	넓다 (keng)
--------------	-----------	-----------

nisbat gapi)		
Gap bo'laklari:	주어 (ega)	형용사 서술어 (sifat kesim)

나:

사동문(Orttirma nisbat gapi)	아저씨들이 (amakilar)	길을 (yo'lni)	넓혔다 (kengaytirdi)
Gap bo'laklari:	새 주어 (ega)	목적어 (to'ldiruvchi)	사동사 서술어 (Orttirma nisbat kesimi)

Yuqorida ko'rganimizdek (6) va (7) gaplarda bosh nisbat gapining egasi '아가' (bola) va '길이'(yo'l) har biri ortirma nisbatning to'ldiruvchisiga aylanib, bosh nisbatda mavjud bo'lmagan yangi ega '동생이' (ukam) va '아저씨들이' (amakilar) paydo bo'ladi va kesim '올다' (yig'lamoq) va '넓다'(keng) o'zagiga ortirma nisbat qo'shimchasi '-리-' va '-히-' qo'shilib ortirma nisbatga ya'ni '올리다' Yig'latmoq va '넓히다' (kengaytirmoq)ga aylanadi.

Quyida kesimi o'timli fe'l bo'lgan bosh nisbat gapini ortirma nisbatga aylantirishda gapning tuzilishi qanday o'zgarishini tahlil qilsak. '주어+목적어+서술어' (ega+to'ldiruvchi+kesim) shaklida tuzilgan bosh nisbat ortirma nisbatga aylanishida bosh nisbatning egasi ortirma nisbatda to'ldiruvchi

yoki qo'shimcha '- 에게' qo'shiladi va holga aylanib, bosh nisbatning to'ldiruvchisi to'gridan-to'g'ri orttirma nisbatning to'ldiruvchisi bo'ladi va bosh nisbatda mavjud bo'lmagan yangi ega orttirma nisbatda paydo bo'lib bosh nisbatning kesimi orttirma nisbat qo'shimchasi qo'shib orttirma nisbatga aylanadi.

(8) 서술어가 타동사인 경우

(Kesim o'timli fe'l bo'lgan holat)

가:

자동문 (bosh nisbat gapi)	아이가 (bola)	과일을 (mevani)	먹는다 (yedi)
Gap bo'laklari:	주어 (ega)	목적어 (to'ldiruvchi)	타동사가 (o'timli fe'l)

나:

사동문 (orttirma nisbat gapi)	엄마가 (ona)	아이에게/ 을 (bolaga/ni)	먹으신다 (yedirdi)
Gap bo'laklari:	새 주어 (ega)	부사어/ 목적어 (hol/to'ldiruvchi)	사동사 서술어 (orttirma nisbat kesimi)

Bu misollarda ko'rganimizdek orttirma nisbatda bosh nisbatda mavjud bo'lmagan yangi ega '엄마'(ona) paydo bo'lib, kesim '먹다' (yemoq) orttirma

nisbat qo'shimchasi '-O|-' qo'shilib, orttirma nisbatga ya'ni '먹이다' (yedirmoq) ga aylanadi va bosh nisbat egasi '아이가' (bola) orttirma nisbatda hol '아이에게' (bolaga) yoki to'ldiruvchi '아이를'(bolani) ga aylanadi. Bu vaziyatda '아이를' (bolani) ga qaraganda '아이에게' (bolaga) holi ko'proq ishlatiladi. Bunga sabab bir gap ichida '과일을' (mevani) degan yana boshqa to'ldiruvchi mavjud bo'lib, biroz noo'xshashligi sabablidir. Boshqa tomondan bosh nisbatning to'ldiruvchisi orttirma nisbatda ham to'gridan-to'g'ri, ya'ni hech qanday o'zgarishsiz ishlatiladi.

Orttirma nisbat qo'shimchasi qo'shilib yasalgan orttirma nisbatga to'g'ri keladigan bosh nisbat bo'lmagan vaziyat ham bor.

(1) 가: 선생님이 종을 울렸다.

(O'qituvchi qo'ng'iroqni chaldi)

나: 종이 울었다. (X)

(2) 가: 그 증인은 끝까지 진실을 숨겼다.

(U guvoh oxirigacha haqiqatni yashirdi.)

나: 끝까지 진실을 숨겼다 (X)

(3) 가: 박세리는 이름을 날렸다.

(Pakse nomini tanitdi.)

나: 이름을 날았다 (X)

(4) 가: 내 친구는 돼지를 먹인다.

(Do'stim cho'chqa go'shtini yedi.)

나: 돼지가 먹는다. (X)

Bu (1),(2),(3) misollardan ko'rinib turibdiki orttirma nisbatning jufti bo'lgan bosh nisbatni shakllantirish juda qiyin va (4) misolning (4 나) to'g'ri gap, ammo '먹이다' (yedirmoq) fe'li '기르다' (boqmoq) fe'li ma'nosida '먹다' (yemoq) fe'lining ma'nosi bilan umuman aloqasi yo'q. Bu gaplar (1 가)-(4 가)da qandaydir harakatni bajarish yoki qandaydir holatga solish kabi orttirma nisbat ma'nosining o'ziga xos hususiyatlari ma'lum bo'layotgandek ko'rinadi.

“-게 하다” orqali orttirma nisbat yasash usuli

“-게 하다” orqali orttirma nisbat yasash usuli bosh nisbatning kesimiga qo'shimcha “-게-” ni qo'shib undan keyin yordamchi fe'l '하다' dan foydalangan holda orttirma nisbat yasaladigan usuldir. Bu paytda yordamchi fe'l '하다' o'rniga '만들다' dan foydalangan holda bir xil ma'no yuzaga kelish holati ham bor.

“-게 하다” orqali orttirma nisbat yasash usulida qo'shimcha qo'shish orqali yasaladigan usulga qaraganda foydalanish mumkin bo'lgan fe'llar chegarasi ancha darajada kengdir. Ya'ni orttirma nisbat qo'shimchalarini qo'shib orttirma nisbat yasab bo'lmaydigan fe'llar, albatta, mumkin bo'lgan fe'l o'zagida birlashib orttirma nisbatni yuzaga keltiradi.

(9) 가: 학생들이 집에 갔다. (O'quvchilar uyga ketdi.)

나: 선생님께서 학생들 {이/을} 집에 가이었다 **(X)**

다: 선생님께서 학생들 {이/을/에게} 집에 가게 하셨다 **(0)**

(O'qituvchi o'quvchilarni uyiga ketgizdi.)

(10) 가: 동생이 여자 친구를 만났다

Ukam yoqtirgan qizini uchratdi.

나: 내가 동생에게 여자 친구를 만나이었다 (X)

다: 내가 동생 {에게/을/이} 여자 친구를 만나게 하였다 (0)

Ukamga yoqtirgan qizini ychtargizdim. (0)

Bu misollarda korganimizdek (9 가), (10 가)ning kesimi ‘가다’(ketmoq), ‘만나다’(uchratmoq)ga orttirma nisbat qo’shimchasi qo’shilib, orttirma nisbat yasalmay, (9 나), (10 나)dek orttirma nisbat fe’li orqali orttirma nisbat gapi yuzaga kelmay, (9 다), (10 다) dek “-게 하다” ni qo’shib orttirma nisbat gapini yasash mumkin.

“-게 하다” orqali orttirma nisbat qanday yasaladi?

“-게 하다” ni qo’shib orttirma nisbat yasash usuli kesimi sifat yoki o’timsiz fe’l bo’lgan vaziyatlar bir-biridan farq farq qiladi. Avval kesimi sifat yoki o’timsiz fe’l bo’lgan bosh nisbat gapini orttirma nisbatga aylantirishda gapning tuzilishi qanday o’zgarishini tahlil qilib ko’rsak.

Kesimi sifat yoki o’timsiz fe’l bo’lgan vaziyatda bosh nisbatga “-게 하다” qo’shilib bosh nisbatdagi gapning egasi orttirma nisbatning to’ldiruvchisi yoki egasiga almashgandan keyin orttirma nisbatdagi gapda yangi egani qo’ysa bo’ladi.

(11) 서술어가 자동사인 경우

(Kesim bosh nisbat bo’lgan holat)

가:

주동문 (bosh nisbat gapi)	아기가 (bola)	잔다 (uxladi)
Gap bo'laklari:	주어(ega)	자동사 서술어 (bosh nisbat kesim)

사동문 (ortirma nisbat gapi)	어머니가 (ona)	아기를/가 (bolani)	자게 한다 (uxlatdi)
Gap bo'laklari:	새 주어 (ega)	목적어/주어 (to'ldiruvchi/ega)	사동 서술어 (ortirma nisbat kesim)

(12) 서술어가 형용사인 경우

(Kesim sifat bo'lgan holat)

가:

주동문 (bosh nisbat gapi)	길이 (yo'l)	넓다 (keng)
Gap bo'laklari:	주어 (ega)	형용사 서술어 (sifat kesim)

나:

사동문 (orttirma nisbat gapi)	이 분들이 (bu kishilar)	길을/이 (yo'lni)	넓게 했다 (kengaytirdi)
Gap bo'lakalri:	새 주어 (ega)	목적/주어 (to'ldiruvchi/ega)	사동사 서술어 (orttirma nisbat kesim)

Bu misollarda ko'rganimizdek kesimi sifat yoki o'timsiz fe'l bo'lgan vaziyatda orttirma nisbatda, bosh nisbatda mavjud bo'lmagan yangi ega '어머니'(ona) va '이 분들이'(bu kishilar) paydo bo'lib, kesim '넓다'(keng) va '자다' (uxlamoq) ga '게 하다' ni qo'shib '자게 하다' (uxlatmoq) holatiga o'zgaradi va bosh nisbatning egasi '어머니' (ona) va '길이'(yo'l) orttirma nisbatda '아기를' (bolani) va '길을' (yo'lni) kabi ega yuzaga keladi, ammo qo'shimchalar orqali orttirma nisbat yasash usulida bosh nisbatning egasi faqat to'ldiruvchiga aylanadigan vaziyat bilan farqlidir. Lekin odatda bitta gap ichida bir xil tarkib o'sha vaqtda yuzaga kelishidan qochgan holda bu misollarda qo'shimcha '이/가'dan foydalanishga qaraganda '을/를' dan foydalanilsa yanada yaxshiroqdir.

Bu yerda bir xil qo'shimcha qo'shilgan sifatning vaziyati quyidagi kabi '- 게 하다' va '-아/어지게 하다' kabi ikki xil shaklda bo'lishi mumkin.

(13) 가: 순이의 머리가 예쁘다.

Sunining sochi chiroyli.

나: 아주머니는 순이의 머리를/가 예쁘게/예뻐지게 하신다.

Xola Sunining sochini chiroyli qigizdirdi.

Ammo (13 나)da to'ldiruvchi '순이의 머리를' (Sunining sochi) dan foydalanishda '예쁘게 하다' (chiroyli qigizdirdi) va '예뻐지게 하다' (chiroyli qigizdirdi) ning qaysi biri yuzaga kelsa ham farqi yo'q, biroq ega '순이의 머리가' (Sunining sochi)ga ishlatilganda faqat '예뻐지게 하다' (chiroyli qigizdirdi) yuzaga kelishi kerak.

Quyida kesimi o'timli fe'l bo'lgan bosh nisbat orttirma nisbatga aylantirilayotganda gap tuzilishi qanday o'zgarishini tahlil qilib ko'raylik.

(14) 서술어가 타동사인 경우

(Kesimo'timli fe'l bo'lgan holat)

주동문 (bosh nisbat gapi)	아이가 (bola)	과일을 (mevani)	먹는다 (yedi)
Gap bo'lakalri:	주어 (ega)	목적어 (to'ldiruvchi)	타동사 서술어 (o'timli fe'lli kesim)

나:

사동문 (orttirma nisbat gapi)	엄마 는 (ona)	아이에게/를/가 (bolaga)	과일을 (mevani)	먹게한 다 (yedir
----------------------------------	---------------	----------------------	-----------------	--------------------

				di)
Gap bo'lakalri	새 주어 (ega)	부사어/목적어/ 주어 (hol/to'ldiruvchi/ega)	먹적어 (to'ldiruvchi)	사동 서술어 (orttirma nisbatli kesim)

Bu misollardagidek kesimi o'timli fe'l bo'lgan vaziyatda bosh nisbatning to'ldiruvchisi orttirma nisbatda to'g'ridan-to'g'ri to'ldiruvchi bo'lishidan tashqari sifat, o'timsiz fe'l vaziyati bilan asosli farqi yo'q. Bir gap ichida bir xil tarkib kelishidan qochish bilan bir xilligi sababli bosh nisbatning egasi orttirma nisbatning egasi yoki to'ldiruvchisiga aylanishiga qaraganda '에게' qo'shilib holga aylanishi yanada tabiiyroqdir.

Kesimi '명사 – 이다' bo'lganda qo'shimcha qo'shish orqali va yana albatta '게 하다' orqali ham orttirma nisbat yasalishi mumkin. Bu paytda '이다' fe'li '되다' ga almasha tabiiy ravishda orttirma nisbat gapi bo'ladi. '있다' bo'lganda '게 하다' orqali orttirma nisbat yasash mumkin.

(15) 가: 나는 그를 가수이게 했다 **(X)**

나: 나는 그를 가수가 되게 했다 **(0)**

(Men uni qo'shiqchi qildirdim.)

다: 영화는 순이를 학교에 있게 했다 **(0)**

(Kino Sunini maktabga boradigan qildi.)

“게 하다” orttirma nisbatda vaqtni ifoda qiluvchi qo’shimcha ‘- 았 - / - 었 - / - 었 - ’, ‘- 겠 - ’, ‘- 더 - ’ kabilar faqat ‘하다’ gagina qo’shila oladi.

(1) **가:** 영이가 동생에게 밥을 먹었게 하다 (X)

나: 영이가 동생에게 밥을 먹게 했다 (O)

(Yongi ukasiga ovqat yedirdi.)

(2) **가:** 내가 철수를 집에 가겠게 하다 (X)

나: 내가 철수를 집에 가게 하겠다 (O)

(Men Cholsuni uyga yubordim.)

(3) **가:** 철수는 영이가 집에 가더게 하라 (X)

나: 철수는 영이가 집에 가게 하더라 (O)

Cholsu Yongini uyga yubordi.

Qo’shimchalar orqali yasaladigan orttirma nisbat va ‘-게 하다’ orqali yasaladigan orttirma nisbatda hurmatni ifodalaydigan, oxiridan oldingi qo’shimcha ‘- (으)시-’ ning birlashishida farq ko’rinadi.

(4 가) **가:** 선생님께서는 할머니를 자리에 앉히시었다

(O’qituvchi buvimni o’rniga o’tqizdi)

나: 아버님께서 어머니를 시장에 가게 하셨다

(Dadam oyimni bozorga yubordi.)

다: 누나가 어머니를 시장에 가시게 하셨다

(Opam onamni bozorga yubordi.)

라: 아버님께서 어머니를 시장에 가시게 하셨다

(Dadam oyimni bozorga yubordi.)

(4 가)da ko'rganimizdek qo'shimchalar qo'shib yasalgan orttirma nisbatda faqat eganigina hurmatlab aytishimiz mumkin. Bundan tashqari '-게 하다' orqali yasalgan orttirma nisbatda (4 나) - (4 라) dagidek ega ham, to'ldiruvchi ham hurmat shaklida bo'lishi mumkin. Ya'ni (4 나) da orttirma nisbat egasi '아버님', to'ldiruvchi '어머님', (4 라)da ega '아버님' va to'ldiruvchi '어머님' hammasida hurmat shakli ifodalangan.

사동을 표현하는 다른 방법을 있을까?

(Orttirma nisbatni ifodalovchi boshqa usuli yo'qmi?)

Orttirma nisbat qo'shimchalari qo'shilib orttirma nisbat yasaladigan usul va '-게 하다' orqali orttirma nisbat yasashda so'z orqali orttitma nisbat ifodalanadi. So'z orqali orttirma nisbat ifodalay oladigan '시키다' so'zi ham bor. Bu orttirma nisbatni ifodalagan '하다' bilan ishlatilgan kesimda '하다' ni '시키다' bilan almashtirsa bo'ladi.

1. 가: 영수가 날마다 일을 한다

(Yongsu har kuni ish qiladi)

나: 주인이 영수에게 날마다 일을 시킨다

(Xo'jain har kuni Yongsuga ish qildiradi)

Ammo '시키다' orqali orttirma nisbatni ifodalash asosan asosiy fe'l '하다' yoki ' - 하다' birlasha oladigan fe'lga to'g'ri kelsagina ishlatiladi. Masalan, '먹다 (yemoq), 읽다 (o'qimoq)' kabi fe'llarga mos kelib ishlatib bo'lmaydigan '똑똑하다 (aqlli), 암전하다 (bosiq), 정직하다 (sofdil)' kabi sifatlarga ' - 하다'ni qo'shib bo'ladi, biroq '시키다' orqali orttirma nisbat yasab bo'lmaydi. Bunda '시키다' orttirma nisbat ifodalanishini chegaralaydi. Kesimi '시키다' bo'lgan orttirma nisbatning quyidagi kabi o'ziga xos hususiyatlari bor.

Birinchidan, '시키다' oldidagi so'z bilan uning o'rtasida '을/를' yoki hol kabilarni qo'yish mumkin.

(1) 가: 김 선생님이 학생들을 발표시켰다

(Kim o'qituvchi o'quvchilarga nutq so'zladi.)

나: 김 선생님이 학생들{에게/을} 발표를 시켰다

(Kim o'qituvchi o'quvchilarga nutq so'zlatdi.)

다: 김 선생님이 학생들{에게/을} 발표를 안 시켰다

(Kim o'qituvchi o'quvchilarga nutq so'zlatdi.)

Ikkinchidan, '시키다' fe'li umuman oldindagi so'zdan ayri holda '하다' o'rniga orttirma nisbatni ifodalaydi.

(1) 가: 부머님이 딸에게 감동을 했다

(Ota-ona qizidan ta'sirlandi.)

나: 딸이 부머님을 감동을 시켰다

(Qiz ota-onasini ta'sirlantirdi.)

Uchinchidan, '시키다' fe'li '-게 하다' bilan bir xil ma'no berganligi sababli almashtirib foydalanilsa bo'ladi. Ya'ni, '하다' bilan bog'langan kesim orttirma nisbat bilan birikib ' – 하게 하다' bo'lganda uni '시키다' bilan almashtirsa bir xil orttirma nisbat ma'nosini ifodalaydi.

(1) 가: 선생님이 학생들에게 글짓기를 연습하게 한다.

(O'qituvchi o'quvchilarga yozish mashqini qildirdi.)

나: 선생님이 학생들에게 글짓기를 연습시킨다.

(O'qituvchi o'quvchilarga yozish mashqini qildirdi.)

III BOB

3.1 KOREYS TILIDA MAJHUL NISBATNING IFODALANISHI

(1) 가: 엄마가 아기를 안았다.

(Ona bolasini quchoqladi.)

나: 아기가 엄마에게 안겼다.

(Bola onasi tomonidan quchoqlandi.)

Bu misollarning ikkalasida ham ona farzandini quchoqlayotganiga o'xshash bir xil ma'no ifodalagan. Ammo (1 가) ning kesimi '안다' bo'lib, (1 나) ning kesimi '안기다' dir. '안기다' fe'li '안다' fe'lining o'zagiga ' – 기 - ' qo'shilib yasalgan fe'ldir. Bunda (1 가) dagidek ega o'z kuchi bilan harakat bajarishi, o'zlik nisbati deb atalib, (1 나) dagidek eganing boshqalarning harakati yoki faoliyati orqali ta'sir olishi majhul nisbat deyiladi. O'zlik nisbat va majhul nisbat Gramatik tuzilishiga ko'ra ifodalangan gapning har biri o'zlik nisbatdagi gap yoki majhul nisbatdagi gap deyilib, umuman o'zlik nisbatdan majhul nisbat yasash jarayoniga majhul nisbat yasash jarayoni deyiladi.

(1 가) ning egasi '엄마가' o'z irodasi bilan bolani quchoqlashini yuzaga keltirib, (1 나) ning egasi '아기가' boshqa odam, ya'ni holga aylangan '엄마' orqali quchoqlanishi yuzaga kelgan. Asosiy ma'no bir xil bo'lsada o'zlik nisbat va majhul nisbat bir-biridan farqlidir.

3.2 Majhul nisbat yasashning quyidagi usullari bor

Biz yuqoridagi misollarda o'zlik nisbatga majhul nisbat qo'shimchasi qo'shilib majhul nisbat yasalishini ko'rdik. Ammo majhul nisbat har doim majhul nisbat qo'shimchasi qo'shilib yasalmaydi. Quyidagi misollarga e'tibor bersak:

(2) 가: 그는 신문을 찢었다

(U gazetani yirtdi.)

나:신문이 그의 의해 찢겼다.

(Gazeta u tomonidan yirtildi.)

다: 신문이 그의 의해 찢어졌다.

(Gazeta u tomonidan yirtildi.)

(2 가) gapi ‘찢다’ (yirtmoq), ya’ni kesimi o’timli fe’l bo’lgan gapdir. (2 나) da ‘찢다’(yirtmoq) fe’liga majhul nisbat qo’shimchasi ‘ – 기 - ’ qo’shib ‘ 찢기다’ (yirtilmoq) kesimi majhul nisbat bo’lib, (2 다) da ‘찢다’(yirtmoq) fe’lining o’zagiga ‘-어지다’ qo’shib ‘ 찢어지다’(yirtilmoq) kesimi majhul nisbat gapini tashkil qilgan. Bu kabi majhul nisbat qo’shimchasini qo’shib majhul nisbatni yasash usuli majhul nisbat qo’shimchalarini qo’shish orqali majhul nisbat yasash usuli deb atalib ‘ – 아/ - 어지다’ni qo’shib majhul nisbat yasash usuli ‘ – 아/ - 어지다’ orqali majhul nisbat yasash usuli deb ataladi.

3.3 Majhul nisbat qo’shimchalarini qo’shish orqali majhul nisbat

yasash usuli

Quyidagicha majhul nisbat qo’shimchalari mavjud

Majhul nisbat qo’shimchalarini qo’shish orqali majhul nisbat yasash usuli deb o’timli fe’lga majhul nisbat qo’shimchasi ‘ - 이- , - 히 - , - 리 - , - 기 - ’ larni qo’shib majhul nisbat yasash usuliga aytiladi. Majhul nisbat, umuman o’zlik nisbatning kesimi o’timli fe’l bo’lgan holatda mumkindir. Quyida majhul nisbat qo’shimchalari qo’shiladigan majhul nisbat bo’lgan fe’llarni ko’rsak.

가:

‘- 이 -’	
놓다 > 놓이다	qo’ymoq – qoyilmoq
보다 > 보이다	ko’rmoq – ko’rilmoq
묶다 > 묶이다	bog’lamoq – bog’lanmoq
섞다 > 섞이다	aralashtirmoq – aralashtirilmoq
쌓다 > 쌓이다	yig’moq – yig’ilmoq
쓰다 > 쓰이다	yoqmoq - yoqilmoq
파다 > 파이다	kovlamoq - kovlanmoq
깎다 > 깎이다	kesmoq - kesilmoq
바꾸다 > 바뀌다	almashtirmoq - almashtirilmoq

나:

‘- 히 -’	
닫다 > 닫히다	yopmoq - yopilmoq
먹다 > 먹히다	yemoq – yeyilmoq
묻다 > 묻히다	ko’mmoq – ko’mimoq
박다 > 박히다	qoqmoq - qoqilmoq

밟다 > 밟히다	bosmoq - bosilmoq
엮다 > 엮히다	ustiga qo'ymoq – ustiga qo'yilmoq
잡다 > 잡히다	ushlamoq - ushlanmoq
접다 > 접히다	buklamoq - buklanmoq
읽다 > 읽히다	o'qimoq – o'qilmoq

다:

‘ – 리 - ’	
누르다 > 눌러다	bosmoq – bosilmoq
들다 > 들리다	ko'tarmoq – ko'tarilmoq
몰다 > 몰리다	ko'mmoq – ko'milmoq
밀다 > 밀리다	itarmaq – itarilmoq
풀다 > 풀리다	yechmoq – yechilmoq (muammo)
팔다 > 팔리다	sotmoq – sotilmoq
열다 > 열리다	ochmoq - ochilmoq

라:

‘-기-’	
감다 > 감기다	yuvmoq – yuvilmoq (sochni)
끊다 > 끊기다	uzmoq – uzilmoq (aloqa)
안다 > 안기다	quchoqlamoq – quchoqlanmoq
찢다 > 찢기다	yirtmoq – yirtilmoq
쫓다 > 쫓기다	quvlamoq - quvilmoq

Bu majhul nisbat qo’shimchalarini olgan o’timli fe’llarning quyidagicha o’ziga xos xususiyatlari mavjud.

Birinchidan, majhul nisbat qo’shimchasi ‘ㅇ|’ qo’shila oladigan o’timli fe’llar asosan unli bilan tugagan yoki padchimi ‘ㄱ, ㅎ’ bo’lgan fe’llardir.

Ikkinchidan, ‘ㅎ|’ qo’shila oladigan o’timli fe’llarning padchimi ‘ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅈ, ㅊ’ bo’lgan fe’llardir.

Uchinchidan, ‘ㄹ|’ qo’shila oladigan o’timli fe’llar padchimi ‘ㄹ’ bo’lgan fe’l yoki ‘걷다 (yurmoq), 듣다 (eshitmoq)’ kabi noto’g’ri fe’llar, ‘누르다 (bosmoq), 자르다 (kesmoq)’ kabi o’zagi ‘르’ bo’lgan fe’llardir.

Ammo, bu qo’shimchalar orttirma nisbat qo’shimchalari bilan o’xshash bo’lganligi uchun tashqi ko’rinishidan bir xil bo’lgan vaziyatlar ham bor. Bu paytda orttirma nisbat ishlatilganligini yoki majhul nisbat ishlatilganligini to’ldiruvchi borligiga qarab talqin qilish mumkin.

가: 보다 – 보이다

ㄱ: 저 멀리 바다가 보인다. (피동)

(Uzoqdan dengiz ko'rindi.) (Majhul nisbat)

ㄴ: 영수가 순이에게 연필을 보여 주었다. (사동)

(Yongsu Suniga qalamni ko'rsatdi.) (Orttirma nisbat)

나: 읽다 – 읽히다

ㄱ: 책이 영희에게 읽힌다. (피동)

(Kitob Yongxui tomonidan o'qildi.) (Majhul nisbat)

ㄴ: 선생님이 영희에게 책을 읽히신다. (사동)

(O'qituvchi Yongxuiga kitob o'qitdi.) (Orttirma nisbat)

다: 들다 – 들리다

ㄱ: 그 사람 양손에 가방과 보따리가 들려 있었다. (피동)

(U odam ikki qo'lida sumka va tuguncha ko'tarib olgandi).

ㄴ: 영감은 하인에게 짐을 들렸다. (사동)

(Chol xizmatchiga yukni ko'tartirdi.) (Orttirma nisbat)

ㄱ: 나는 어제 밤새 모기에게 뜯겼다. (피동)

(Men kechasi pashshalarga talandim.)

ㄴ: 목동이 소에게 풀을 뜯긴다. (사동)

(Cho'pon mollarga o'tni yediradi.) (Orttirma nisbat)

‘ –아/어지다’ orqali majhul nisbat yasash usuli

‘ –아/어지다’ orqali majhul nisbat yasash usuli deb o'zlik nisbat gapi kesimiga ‘ – 아/어지다’ ni qo'shib majhul nisbatni yasash usuliga aytiladi. ‘ – 아/어지다’ orqali majhul nisbat yasash usuli qo'shimcha orqali majhul nisbat yasash usuli bilan bir xil, kesimi o'timli fe'l bo'lgan vaziyatda bo'lishi mumkin. Hamda qo'shimcha orqali majhul nisbat yasash usuli orqali majhul nisbat yasab bo'lmaydigan o'timli fe'llarda majhul nisbat yasab beradigan vazifani bajaradi.

(1) 가: 기술자가 구두를 만들었다.

(Usta tufli tayyorladi.)

나: 구두가 기술자에 의해 만들어졌다.

(Tufli usta tomonidan tayyorlandi.)

(1 가) dagi ‘만들다’(tayyorlamoq) fe'liga majhul nisbat qo'shimchasi qo'shib bo'lmaydi. Bu kabi o'timli fe'llarga (1 나) dagidek ‘ – 아/어지다’ bilan majhul nisbat yasaladi. Ammo quyidagi (2) dagidek ‘ –아/어지다’ bilan majhul nisbat yasab bo'lmaydigan o'timli fe'llar ham bor. Bunday vaziyatda (2 다) dagidek majhul nisbat qo'shimchasi va ‘ – 아/어지다’ni birgalikda foydalanilsa majhul nisbatni ifodalash mumkin.

(1) 가: 젊은이들이 소설책을 읽는다.

(Yoshlar roman kitobni o'qidi.)

나: 소설책이 젊은들에게 읽어진다. (X)

다: 소설책이 젊은이들에게 읽혀진다.

(Roman kitob o'quvchilar tomonidan o'qildi.)

Majhul nisbatning yasalishi

O'zlik nisbatni majhul nisbatga aylantirishda gapning tarkibi qanday o'zgarishiga e'tibor qaratsak.

(1) Qo'shimcha qo'shish orqali majhul nisbat yasash usuli:

가:

능동문: (o'zlik nisbat gapi)	경찰이(militsiya)	도둑을 (o'g'rini)	잡았다 (tutdi)
	주어 (ega)	목적어 (to'ldiruvchi)	타동사 서술어 (o'timli fe'lli kesim)

나:

피동문: (majhul nisbat)	도둑이 (o'g'ri)	경찰에게/한테/에 의해 (militsiya ga/tomonidan)	잡혔다 (tutildi)
Gap bo'laklari:	새 주어 (ega)	부사어 (hol)	피동사 서술어 (majhul nisbatli kesim)

‘ – 아/어지다’ orqali majhul nisbat yasash usuli

가: 철수가 영수에 대한 오해를 풀었다.

(Cholsu Yongsu haqida noto’g’ri to’xtamga keldi.)

나: 영수에 대한 오해가 철수에 의해 풀렸다.

(Yongsu haqida Cholsu tomonidan noto’g’ri fikrga kelindi.)

다: 영수에 대한 오해가 철수에 의해 풀어졌다.

(Yongsu haqida Cholsu tomonidan noto’g’ri fikrga kelindi.)

(1) va (2) da ko’rganimizdek o’zlik nisbatni majhul nisbatga aylantirishda o’zlik nisbat to’ldiruvchisi majhul nisbat egasi bo’lib, o’zlik nisbat egasiga ‘ - 예/ - 예게’ yoki ‘ - 예’ qo’shib holga aylantiriladi, hamda o’timli fe’ldan iborat bo’lgan kesimga majhul nisbat qo’shimchasi yoki ‘ – 아/-어지다’ qo’shib, majhul nisbat yuzaga keltiriladi. Gapimizga yaxshilab e’tibor qaratsak, kesimi o’timli fe’l bo’lgan o’zlik nisbat, kesimi o’timsiz fe’l bo’lgan majhul nisbatga aylanayapti. Demak, majhul nisbat jufti bo’lgan o’zlik nisbat, kesimi o’timli fe’l bo’lgan gap bo’lib, kesimi sifat yoki o’timsiz fe’l bo’lgan gapni majhul nisbatga aylantirib bo’lmaydi. Ammo, o’zlik nisbatning egasini holga aylantirish holati biroz ko’proqdir. O’zlik nisbat egasi shaxs yoki hayvon bo’lganda oldindagi misoldagidek ‘ - 예게’ yoki ‘ - 한테’ ni oladi, hamda o’zlik nisbat egasi shaxs yoki hayvon bo’lmagan paytda quyidagidek ‘ - 예’ ni qo’shib yoki vosita yo usulni ko’rsatuvchi ‘(으)로’ qo’shiladi.

가: 흰 눈이 온 들판을 덮었다.

(Oppoq qor dalani qopladi.)

나: 들판이 온 흰 눈에 덮였다.

(Dala yog’gan oppoq qorga burkandi.)

다: 들판이 온 흰 눈으로 덮였다.

(Dala oppoq qorga burkandi.)

XULOSA

Har bir til o'zining ichki xususiyatlari, gramatik tuzilishi, qoidalari bilan ham boshqa tillardan ajralib turadi. O'zbek tilida besh xil fe'l nisbatlari mavjud. Ular: aniq nisbat, majhul nisbat, o'zlik nisbat, orttirma nisbat, birgalik nisbatlardir. Yuqorida tahlil qilganimizdek, koreys tilida ham fe'l nisbatlari mavjud bo'lib, ular to'rt xildir. Koreys tilida asosan orttirma va majhul nisbat ko'proq ishlatiladi. Qolgan ikki nisbat esa bir-biriga juda o'xshab ketadi. Koreys tilida orttirma va majhul nisbatlar, o'zbek tilidagi orttirma va majhul nisbatlarga deyarli o'xshab ketadi, ammo farqli tomonlari ham juda ko'pdir. Orttirma va majhul nisbatlar o'zbek tilidagi orttirma va majhul nisbatdan biroz murakkabroq bo'lib, ularda bu nisbatlar asosan ikki xil yo'l bilan qo'shimchalarni birikma yoki yakka holda qo'shish orqali hosil qilinadi. Yakka holda qo'shish bu '오, 하, 리, 기..' shu kabi qo'shimchalarni qo'shishdir. Bu kabi qo'shimchalar fe'l oxiri qanday tovush bilan tugashiga qarab qo'shiladi. Bunday holatda majhul nisbatni ifodalagan fe'llarda ko'rishimiz mumkin ekan. Misol uchun, '하' qo'shila oladigan o'timli fe'llarning padchimi 'ㄱ, ㄴ, ㄷ, ㄹ, ㅂ, ㅅ, ㅈ, ㅊ, ㅋ, ㆁ' bo'lgan fe'llardir.

'리' qo'shila oladigan o'timli fe'llar padchimi 'ㄹ' bo'lgan fe'l yoki '걷다, 듣다'(yurmoq, eshitmoq) kabi 'ㄷ' noto'g'ri fe'llar, '누르다, 자르다' (bosmoq, kesmoq) kabi o'zagi 'ㄴ' bo'lgan fe'llardir.

Ammo bu qo'shimchalar orttirma nisbat qo'shimchalari bilan o'xshash bo'lganligi uchun tashqi ko'rinishdan bir xil bo'lgan vaziyatlar ham bor. Bu paytda orttirma nisbat ishlatilganligini yoki majhul nisbat ishlatilganligini to'ldiruvchi borligiga qarab talqin qilish mumkin.

Birikma tarzda esa ‘아/어지다’ ya’ni majhul nisbatga qo’shiladigan qo’shimcha ‘게 하다’ ya’ni orttirma nisbatga qo’shiladigan qo’shimchani qo’shishdir. Demak, birikma tarzida qo’shiladigan qo’shimchalarning qo’shilish chegarasi yakka tarzda qo’shiladigan qo’shimchalarga nisbatan kengroqdir.

O’zbek tilida esa orttirma nisbat “ -dir, -tir, -gir, -giz, -kiz “ kabi qo’shimchalar orqali, majhul nisbat “ -in, -il” kabi qo’shimcha orqali yasaliş usuli bilan bu nisbatlarga o’xshab ketar ekan. Bu kurs loyihasida biz koreys tilida fe’l nisbatlarining qo’llanilishi, xususiyatlari, gapdagi vazifasi haqidagi masalalarga birozgina bo’lsada yechim topishga harakat qildik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

I. Ilmiy adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevoridir. 1998.
2. Irisqulov M.T. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent. O'qituvchi, 1992.
3. Jamolxonov H. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – Toshkent. Talqin, 2005.
4. Sh. Shoabdurahmonov, M.Asqarova, A.Hojiyev, I.Rasulov, H.Doniyeva. Hozirgi o'zbek adabiy tili. I qism. Toshkent. "O'qituvchi", 1980.
5. Kim Dong Li. "Koreyscha-o'zbekcha lug'at" J.Koreya. Seul, 2002.
6. Kim Chun Sig. 한국어 문법 강의안. – Toshkent, 2007.
7. "Koreys tili gramatikasi" Kim Chun Sig. Toshkent, 2007.
8. '외국어인을 위한 한국어 문법' I-qism. 대한민국, 서울, 커뮤니케이션북스, 2005.
9. 교사용 지도서 문법. - 교육 인적 자원부, 2007 년.
10. 서강 한국어. Student book 3B. – 서강 대학교 한국어 교육원 2005 년.
11. 동양 새국어 사전. – 동아 출판사 1992 년.
12. 한국어 능력시험. Topik,중급. – 시대고시기획 2009 년.

II. Internet saytlar:

1. <http://koreanbooks.ucoz.ru>
2. <http://www.geocities.com>.